

era més greu del que ens pensàvem. En el moment que vàrem saber que el general de Girona havia proclamat l'Estat de Guerra, això ens va fer comprendre que la guarnició de Girona anava a favor d'en Franco.»

Efectivament, mentre el figuerenc Jaume Met Miravittles llança consignes per ràdio a la població des de la capital, a Girona inicialment triomfa l'aixecament, comandat pel general de brigada Jacinto Fernández Ampón i secundat per la Guàrdia Civil. La rebel·lió a la ciutat de l'Onyar, estudiada especialment per l'historiador Josep Clara, durarà poc: la derrota dels sollevats a Barcelona desanimarà immediatament els insurrectes gironins. Mentrestant, però, regna la incertesa. A Caldes la situació no és pas menys confusa i la Guàrdia Civil, sorprenentment, decideix temptejar el personal abans de fer cap pas. Un dels sondejats és Joaquim Aleixandri, un ferroviari republicà de Girona destinat des de fa cinc anys a les oficines de la bulliciosa estació de Caldes, soci respectat i animador del Centre Cultural d'Esquerra Catalana de la vila, associat a l'Esquerra Republicana. Aleixandri acaba de retornar d'un desterrament de més d'un any arran de la seva participació en els fets del 6 d'octubre de dos anys abans.

Un guàrdia civil que no ho veu clar i ho consulta

DILLUNS, 20 DE JULIOL

Segons relata el mateix autor de les memòries, el sotsoficial de la Guàrdia Civil de Caldes li truca per telèfon el matí del dilluns dia 20 de juliol:

«—Señor Aleixandri, acabo de recibir una orden, de no sé quien, pues la voz venía de muy lejos, ordenándome que, con todos mis hombres, y por no importa qué medio, me incorpore a Girona. ¿Qué hago?»

«—¿Está usted dispuesto a obedecerme?»

«—Sí, señor.

«—Pues bien, deje esa orden por no recibida y vaya a ponerse a la disposición del señor alcalde.»

Ni Aleixandri ni el mateix sotsoficial deuen saber que el dia

20 al matí a Girona la insurrecció ja ha estat sufocada. La situació és d'eufòria popular a les grans ciutats. Les organitzacions obres veuen que l'anhelada revolució social és més possible que mai i s'hi llancen sense dubtar. El 21 de juliol el president Lluís Companys dóna llum verd al decret de creació del Comitè Central de Milícies Antifeixistes.

Caldes de Malavella no es manté pas al marge de la rauxa. A l'ajuntament es constitueix el comitè amb una aclaparadora majoria de representants de la CNT-FAI, però també hi entren membres de la Unió de Rabassaires, dels ferroviaris i d'ERC. Aleixandri és designat secretari de l'organisme i president del comitè de Defensa, un dels tres en què s'estructura el nou ens, juntament amb els de Proveïments i Treball. La tria de la casa de la vila com a seu del poder revolucionari no és pas gratuïta: deixa ben clara la intenció de relegar el govern municipal legal (que en aquells moments, com passa a la gran majoria dels pobles del país, es troba en mans d'ERC) a un paper de comparsa.

Els primers conflictes

DIMECRES, 22 DE JULIOL

Un cop creat el comitè antifeixista, els primers conflictes que arriben són els interns, segons consigna Aleixandri: «La CNT era la més nombrosa i volia fer passar els seus punts de vista [...]. Una volta format el comitè, que va ser de seguida o pocs dies després del 19 de juliol, es varen començar a dibuixar els antagonismes, les ambicions, les rivalitats.»

En el mateix manuscrit es descriuen algunes situacions grotesques fruit de l'eufòria descontrolada del moment. Organitzat de manera improvisada, el nou poder destinat a posar fi als privilegis no dubta a fer-se servir el dinar als balnearis locals: «Els primers dies tothom anava de bòlit. Érem 16 de comitè i almenys 10 milicians. S'havia de pagar a tots deu pessetes cada dia; l'Amat [company de feina a l'estació] i jo no les vàrem voler mai, perquè ja teníem la paga de ferrocarrils. El menjar de tota aquesta gent un dia el portava en Prats i l'altre en Soler [balnearis de Cal-

L'autor de les memòries: Joaquim Aleixandri

Un republicà laic, catalanista i d'esquerres

● Joaquim Aleixandri i Babet neix a Barcelona el 1906. És el segon dels vuit fills d'una família de ferroviaris originària de Tortosa que, a la segona dècada del segle XX, s'instal·la a Girona per arrelar-hi. Soci del Centre d'Unió Republicana gironí, marxa al servei militar, a Tetuan, el 1926. En retornar, comença a treballar com a factor a l'estació de Portbou, on entra en contacte amb l'activisme polític clandestí, passant publicacions procedents de França. És traslladat a l'estació de Breda i, poc després de la proclamació de la República, a Caldes de Malavella, on esdevé un dels líders del Centre Cultural d'Esquerra Catalana, adherit a ERC. Es casa aquell mateix 1931 amb la gironina Rita Nielles Boix. A Caldes, impulsa una publicació local, *Sense Cridar*, de durada efímera. Col·labora, com a corresponent i articulista d'opinió, en el setmanari *Acció Ciutadana* de Girona, on signa amb el seu nom i amb els pseudònims Frederic i Rogeli d'Agramunt. Detingut i empresonat arran de la proclama secessionista de Lluís Companys el 6 d'octubre de 1934, és

Joaquim Aleixandri i Babet, en una imatge del 1931.

desterrat a Quinto (Saragossa). La victòria del Front Popular, el febrer del 1936, possibilita el seu retorn a Caldes. Quan esclata la guerra forma part del comitè antifeixista local fins que plega per discrepàncies amb els anarquistes. El febrer del 1937 és escollit alcalde, càrrec que ocupa fins que, el maig del 1938, el criden a files. Perduda la guerra, travessa la frontera cap a l'exili el 13 de gener de 1939. Passa pels camps de Sant Cebrià dels Alls i Agde, des d'on intenta, infructuosament, salpar cap a Sud-amèrica. Durant la invasió alemanya de França és enrolat en una Companyia de Treball, de la qual s'evadeix. El 1942 arriba a Grandchamp, prop d'Auxerre (Yonne), on s'estableix i viu fent de bosquetà fins a la jubilació. Un cop retirat fa de bibliotecari d'aquest petit poble durant més de vint anys. Vidu des del 1956, torna un cop a Catalunya, en una visita d'un mes i mig a finals del 1980. Mor el 9 de setembre del 2002, als 96 anys, en una residència de la tercera edat de Charny (Yonne). Dos anys després, al seu domicili de Grandchamp són trobades una vintena de llibretes, redactades entre el 1944 i el 1963, amb un diari personal i unes memòries manuscrites.

des]. No hi vaig menjar mai, sols hi anava a prendre un cafè després de dinar, per endegar un xic el comitè de Defensa. Un dia en anar-hi vaig trobar tothom que cridava, i, en preguntar què era el que hi havia, em varen respondre que en Soler se'n fotia i que els havia portat molt mal dinar, sense cafè ni licors.»

No és l'única anècdota pintoresca: «El ferrer nou, així que vàrem prendre possessió dels nostres càrrecs, es va aixecar i obrint el balcó del saló de sessions de l'Ajuntament, que era on havíem tingut la reunió, es va treure un grapat (no gaire) de *calderilla* de la butxaca i va dir: 'Això és tot el que jo tinc, i com que a partir d'avui no es necessitaran diners, vet ací el que en faig!', i va llançar la *calderilla* pel balcó. Quin estúpid! Quin ase! L'endemà, però, va anar a fer un registre a una casa de pagès i es va quedar tots els diners que varen trobar.»

Naturalment, és l'opinió subjectiva d'un dels protagonistes d'aquells intensos dies de juliol. Els records d'aquelles jornades no els redacta, com hem dit, fins una vintena d'anys després. És per això que en moltes ocasions no precisa dates ni segueix l'ordre cronològic dels esdeveniments. La recerca arxivística i les entrevistes als testimonis dels fets que encara viuen (pocs, cada vegada menys) ha permès elaborar una cronologia força exacta d'un cas, el de Caldes, que resulta paradigmàtic perquè, per les característiques del municipi, hi conflueixen elements comuns tant als comitès rurals com als urbans, amb les escenes habituals en les accions antifeixistes a la rereguarda.

Escorcoll a can Fogueroles

DIJOUS, 23 DE JULIOL

«El 23 de julio, y siendo las 24 horas, formando parte de un grupo de 25 hombres armados se personaron en la casa de campo denominada Fuguerolas en la que practicaron un registro...»

La Causa General, la secció de l'Archivo Nacional de Madrid on es custodien zelosament els informes policials que van servir de base repressora del franquisme, ajuda a fixar la data exacta sobre un dels episodis que